

บทที่ 3

ระเบียบวิธี และวิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological research) ศึกษาพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ต ปี พ.ศ. 2545 วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อหาความหมาย พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทย พฤติกรรมสร้างสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จำแนกตามกลุ่มวัฒนธรรม และเหตุผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นผู้สูงอายุอายุ 75 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการเลือกตัวอย่างในการทำวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

ตัวอย่างของการศึกษานี้เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล (key informant) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกตัวอย่าง ดังนี้

เกณฑ์ที่คัดเลือกเข้ามาศึกษา คือ 1) เป็นผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไป 2) อาศัยอยู่ในภูเก็ตติดต่อกัน 25 ปีขึ้นไป 3) รับรู้ - เข้าใจภาษาไทย และตอบแบบสัมภาษณ์ได้ อย่างถูกต้อง 4) ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย ใช้การเลือกตัวอย่างแบบมิติ (dimensional sampling technique) 3) กลุ่มผู้สูงอายุไทยพุทธ ไทยจีน ไทยมุสลิม แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมมีเชื้อชาติทั้งแท้ และเทียม โดยเลือกเชื้อชาติแท้ก่อน ถ้าได้ไม่ครบตามมิติ ให้เลือกเชื้อชาติผสมเป็นอันดับรอง โดยพิจารณาจากการปฏิบัติตามประเพณีของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมนั้น

เกณฑ์ในการคัดออกจากการศึกษา คือ เชื้อชาติแท้ที่ไม่เป็นผู้ปฏิบัติตามประเพณีเลข

ดำเนินการเลือกตัวอย่างให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของบริบทพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุจังหวัดภูเก็ตดังตาราง 2

ตาราง 2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ ภาวะสุขภาพ เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม

วัฒนธรรม มิตที่ศึกษา	จำแนกมิตที่ศึกษา	ไทย-จีน	ไทย-พุทธ	ไทย - มุสลิม	รวม
เพศ	เพศชาย	1	1	1	3
	เพศหญิง	1	1	1	3
เวลาที่อาศัย	<50 ปี	1	1	1	3
	≥50 ปี	1	1	1	3
ภาวะสุขภาพ	มีโรค	1	1	1	3
	ไม่มีโรค	1	1	1	3
รายได้ต่อเดือน	<4,500 บาท	1	1	1	3
	≥4,500บาท	1	1	1	3
	รวม	8	8	8	24

การเลือกพื้นที่

จังหวัดภูเก็ตมีผู้สูงอายุทั้ง 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอกลาง อำเภอกะทู้ และ วัฒนธรรมทั้งไทยพุทธ ไทยจีน ไทยมุสลิม อยู่กระจายครอบคลุมทั้งจังหวัด การศึกษาครั้งนี้ไม่คำนึงที่จะแยกรายอำเภอ แต่คำนึงความมิดิการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นหลัก ดังนั้นผู้สูงอายุให้ข้อมูลจะอยู่ในอำเภอไหนก็ได้ ในจังหวัดภูเก็ต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเข้าถึงชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินการวิจัยกับผู้สูงอายุตอนปลาย อายุ 75 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มาจากแหล่งต่าง ๆ กัน ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากบัญชีรายชื่อผู้สูงอายุของจังหวัดภูเก็ต และเลือกตามมิตที่กำหนดไว้ข้างต้น เมื่อได้ข้อมูล และบัญชีรายชื่อแล้ว ผู้วิจัยเดินทางเข้าไปในหมู่บ้าน ติดต่อบริษัทงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น แนะนำตัว พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย หลังจากนั้นเดินทางไปยังบ้านของผู้สูงอายุที่กำหนด โดยผู้วิจัยทำการสร้างสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไป มีการพูดคุย แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ แล้วจึงนัดวันมาพูดคุยเก็บรวบรวมข้อมูล จนทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงตามประสบการณ์ของผู้สูงอายุ

2. เครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา ที่ศึกษาหาความหมาย และพฤติกรรม สร้างเสริมสุขภาพ ตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ตจากประสบการณ์ของผู้สูงอายุเอง เครื่องมือที่สำคัญที่สุด คือ ตัวของผู้วิจัยเองต้องมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเที่ยงตรง และต้องมีจรรยาบรรณนักวิจัย นอกจากนี้ยังใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เช่น เทปบันทึกเสียง 1 เครื่อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คลิปเทปสำหรับบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้รับบริการ และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก และจดบันทึกข้อมูลจากผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเครื่องมือวิจัยได้มีการแบ่งเป็น 2 ส่วน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส เชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนาเดิม เวลาอยู่อาศัยติดต่อกันในจังหวัดภูเก็ต ระดับการศึกษา ความสามารถในการอ่านเขียน อาชีพ รายได้ปัจจุบันเฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย แหล่งรายได้ บุคคลที่ช่วยเหลือในการดำรงชีวิต น้ำหนัก ส่วนสูง โรคประจำตัว จำนวน 16 ข้อ

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตามวิถีไทย จำนวน 16 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์นี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ ผู้วิจัยมีการใช้เครื่องมือในส่วนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยทำการศึกษานำร่อง (pilot study) โดยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีลักษณะเหมือนกับผู้ให้ข้อมูล ตามที่กำหนดจำนวน 3 ราย และนำมาปรับปรุงแก้ไขภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแนวทางการสังเกต และแนวคำถามการสัมภาษณ์เจาะลึก
3. เสนอแนวทางการสังเกต แนวคำถามการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นปรับตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยการทดสอบ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่เหมือน หรือคล้ายกัน

5. ปรับปรุงแนวการสังเกต และแนวคำถามการสัมภาษณ์เจาะลึก

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การหาความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity)

ก่อนที่จะนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยเพื่อทำการศึกษานำร่องเก็บข้อมูลเพื่อหาความหมาย และพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุในเชิงปรนัยในกลุ่มตัวอย่างที่เหมือนกัน ผู้วิจัยมีการศึกษานำร่องจากสถานการณ์จริง โดยศึกษาถึงพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ อายุ 75 ปีขึ้นไป ทั้งต่างวัฒนธรรม เพศ สภาพะสุขภาพ เวลาที่อาศัย เศรษฐกิจ เพื่อการเป็นตัวแทนที่ดี ในลักษณะพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์เจาะลึก ผลการศึกษา ทำให้ได้ทราบลักษณะการปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ อาทิเช่น 1) ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ (การดูแลรักษาร่างกาย การหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และตรวจสุขภาพประจำปี) 2) พฤติกรรมการรับประทานอาหาร 3) พฤติกรรมสารเสพติด และปัญหาสังคม 4) พฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพจิตและจิตวิญญาณหรือความรู้สึที่มีคุณค่าในชีวิต (การพักผ่อน นันทนาการ การท่องเที่ยว การจัดการกับความเครียด) 5) พฤติกรรมด้านความปลอดภัย 6) พฤติกรรมการออกกำลังกาย 7) พฤติกรรมด้านอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และสร้างสรรค์สังคม (สนับสนุนทางสังคม การได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสาร) 8) พฤติกรรมการใช้สมุนไพร / ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร 9) พฤติกรรมการทำงาน มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน แต่ที่แปลก และแตกต่างจากที่อื่น คือ การท่องเที่ยว การนันทนาการเข้าเป็นการดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ อาจเป็นเพราะสภาพเมืองของภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยว และอีกทั้งสภาพเศรษฐกิจของประชากรจังหวัดภูเก็ตค่อนข้างดี จึงทำให้ผู้คนมีโอกาที่พักผ่อนได้ง่ายดาย โดยการท่องเที่ยวอย่างไม่หยุดหย่อน ในเรื่องการดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ จะมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ เทพเจ้า การทรงเจ้าเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้รักใคร่ สามัคคีกัน ปกป้องรักษาคนในครอบครัวให้อยู่เย็น เป็นสุข อีกทั้งมีสมุนไพรจีนช่วยรักษาสุขภาพ และโรค ตลอดจนตามแนวความคิดการสร้างสุขภาพของแนวนโยบายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ (กองสุศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2541) จะเห็นได้ว่าลักษณะพฤติกรรมสร้างสุขภาพไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมว่าพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไป เป็นวิถีไทยอย่างไร สามารถ

นำมาเป็นข้อมูลในการสร้างชุดบริการสร้างสุขภาพพื้นฐานได้มากขึ้นเพียงใด สิ่งเหล่านั้นเป็นการหาความจริงด้านเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ นอกจากนี้ก็นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมในเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสอดคล้องของเนื้อหากับกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมกับการนำไปใช้กับผู้สูงอายุที่ศึกษา ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะก่อนที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการรวบรวม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนดำเนินการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนเตรียมการ

1.) ผู้วิจัยเตรียมความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่อง “พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ” เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามที่จะถามพฤติกรรมการออกกำลังกาย

2.) ผู้วิจัยเตรียมความรู้ทางด้านปรัชญา และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ชนิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Methodology) โดยทำการศึกษาปรัชญา และเป้าหมาย จรรยาบรรณของนักวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม จากหนังสือ วารสาร การบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการทดลองฝึกปฏิบัติจริง โดยศึกษานำร่องมาปรับเป็นแนวคำถามที่สอดคล้อง และถูกต้อง เหมาะสม ภายใต้การดูแล และข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งผู้วิจัยต้องเข้าใจทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานวิจัยอื่น ๆ

3. ผู้วิจัยเตรียมทำหนังสือแนะนำตัว และขอความร่วมมือ ในการดำเนินการวิจัยจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ถึงหัวหน้าสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทุกแห่งในจังหวัดภูเก็ต เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัยขอการสำรวจรายชื่อผู้สูงอายุ ตามขอบเขตที่กำหนดและขออนุญาตเก็บข้อมูล

5.2 ขั้นตอนดำเนินการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยมีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เสนอหนังสือแนะนำตัว ขอความร่วมมือ และขออนุญาตเก็บข้อมูล เพื่อทำการวิจัยจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ ต่อหัวหน้าสถานบริการสาธารณสุขของรัฐในจังหวัดภูเก็ต ตาม

แหล่งกลุ่มเป้าหมาย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัย ขอบการสำรวจรายชื่อผู้สูงอายุตามขอบเขตที่กำหนด ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2. เลือกกลุ่มผู้สูงอายุ ตามคุณสมบัติที่กำหนด จากบัญชีรายชื่อผู้สูงอายุอายุ 75 ปีขึ้นไป จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ที่ได้จัดเรียงลำดับตามบ้านเลขที่และรหัสอำเภอ จากนั้นไปหาตามลำดับ เมื่อเสร็จสิ้นแล้วก็ให้ลำดับที่ใหม่ในแต่ละหลังคาเรือนเรียงจากน้อยไปหามากตามลำดับ ควรคำนึงถึงกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย อายุ 75 ปีขึ้นไปปรีรัฐ - เข้าใจภาษาไทย และตอบแบบสัมภาษณ์ได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย จำนวนวัฒนธรรม จำนวนเพศ จำนวนเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต จำนวนภาวะสุขภาพ จำนวนเศรษฐกิจ ของผู้สูงอายุ

3. ดำเนินการวิจัยโดยเข้าไปติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างเจาะจงเป็นรายบุคคล เพื่อแนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีการแบบธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ ชี้แจงวัตถุประสงค์วิธีการศึกษา และขอความร่วมมือในการทำวิจัย อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงการเคารพสิทธิในการเก็บข้อมูล โดยอธิบายให้ผู้สูงอายุทราบถึงการเปิดเผยข้อมูลตามความสมัครใจ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัย

4. ดำเนินการวิจัยต่อ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยตามแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยต้องสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีการแบบธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ มีการขอข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคคลที่ผู้วิจัยรู้จักและสนิทสนมในชุมชน และให้เป็นผู้พาไปพบกับเข้าร่วมวิจัย เพื่ออำนวยความสะดวกการสร้างสัมพันธภาพ ให้เกิดความสนิทสนม และไว้วางใจ ผู้วิจัยบอกวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอนสร้างสัมพันธภาพข้างต้น และขั้นตอนการบันทึก และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิค คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยใช้แนวคำถามที่เตรียมไว้ และคำถามเจาะลึกที่นอกเหนือจากนี้ เพื่อให้ได้คำตอบที่ยังไม่ชัดเจน พร้อมทั้งผู้เข้าร่วมวิจัยยกตัวอย่างจนเกิดความเข้าใจถึงความหมาย และพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้ให้ข้อมูลเอง และผู้วิจัยอธิบายถึงประโยชน์ของผู้เข้าร่วมวิจัยที่จะได้รับ ทำให้เกิดความไว้วางใจ และให้ข้อมูลมากขึ้น พร้อมทั้งสังเกต (observe) ร่วมด้วยในขณะที่สัมภาษณ์ โดยการสังเกตพฤติกรรม สีน้าท่าทาง ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และบันทึกภาคสนาม (field note) ใช้วิธีบันทึกเสียง และจดบันทึกพร้อมด้วย เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว แต่ละวันนำมาถอดเทป และอ่านข้อความทั้งหมดจากที่ได้ขีดเส้นใต้ข้อความที่เป็นความหมาย และพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และตรวจสอบข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจน หรือไม่ครบถ้วน เพื่อที่จะได้นำไปเป็นคำถามเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป โดยมีการทำการตรวจสอบความ

ตรงของข้อมูลอีกครั้ง ก่อนทำการสัมภาษณ์ครั้งต่อ ๆ ไป จากการนำข้อมูลที่วิเคราะห์รายวันไปซักถามย้อนกลับ เพื่อให้ผู้สูงอายุยืนยันความถูกต้องของข้อมูล เมื่อซักถามแล้วจนไม่สามารถค้นหาข้อมูลได้เพิ่มขึ้นกว่าที่มีอยู่ ถือว่าข้อมูลที่ได้มีความอึด仗

6. ตรวจสอบข้อมูล ที่เก็บรวบรวมมา ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้องกับความเป็นจริง โดยมีขั้นตอนดังนี้

6.1 การตรวจสอบรายวัน เป็นการตรวจระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมแล้วแต่ละวันนำมาถอดเทป และอ่านข้อความทั้งหมดจากที่ได้ขีดเส้นใต้ข้อความที่เป็นความหมาย และลักษณะพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และตรวจสอบข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจน หรือไม่ครบถ้วนเพื่อที่จะได้นำไปเป็นคำถามเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

6.2 การตรวจสอบสามเส้า ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีวิจัย (methodological triangulation) ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติ การซักถามเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูล ว่าที่สังเกตได้กับคำตอบ และการปฏิบัติจริงของผู้สูงอายุตรงกันหรือไม่ และใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ซึ่งแหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล

6.3 ตรวจสอบความตรงของข้อมูลกับผู้เข้าร่วมวิจัย คือ เมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล หลังจากรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เรียบเรียง สรุป และนำมาอ่านทบทวนให้แก่ผู้เข้าร่วมวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยรับทราบ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อความที่สรุปครั้งสุดท้ายในเรื่องของความหมาย และพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาวิเคราะห์ตามเนื้อหา (content analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการหลัก โดยการสร้างข้อสรุปจากประสบการณ์ที่ได้ในแต่ละราย โดยเน้นการหาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอในบริบทของสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อความเชิงพรรณนาที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจดบันทึก

ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละวัน หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่นำมาทำการวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อจัดระเบียบของข้อมูล จัดหมวดหมู่ และ

ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ในแต่ละวัน ถ้าหากข้อมูลยังไม่มี ความชัดเจนพอ ก็จะตั้งคำถามและกลับไปถามอีกครั้งจนมีความชัดเจน เมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูลแล้วให้วิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล จึงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา รูปแบบของโคลาizzi (Colaizzi, 1978) 9 ขั้นตอน ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. อ่านทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลทั้งหมด ที่ได้จากการสัมภาษณ์ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เมื่อได้ข้อมูลในแต่ละวันก็จะทำการถอดเทป และรวบรวมข้อมูลที่ได้เป็นรายบุคคลของผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไป แล้วจึงนำมาอ่านทำความเข้าใจในภาพรวมของประสบการณ์พฤติกรรมปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ

2. จับกลุ่มคำ (Phrase) ข้อความ หรือประโยคสำคัญที่ข้อมูลประเภทเดียวกัน หรือที่ปรากฏออกมาจากประสบการณ์พฤติกรรมปฏิบัติการสร้างสุขภาพ ตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ โดยขีดเส้นใต้คำ หรือข้อความนั้น ๆ ในแต่ละบุคคล ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้วิจัยกลับมาอ่านข้อความที่ได้นั้นซ้ำอีกครั้ง แล้วหาประโยคที่เกี่ยวข้องกับความหมาย พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ และสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมสร้างสุขภาพ

3. แปลความ หรือให้ความหมายกลุ่มคำ ซึ่งความหมายที่ได้มาจะต้องนำไปตรวจสอบความตรงของข้อมูลกับผู้ที่ให้ข้อมูลนั้นทุกรายก่อนสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

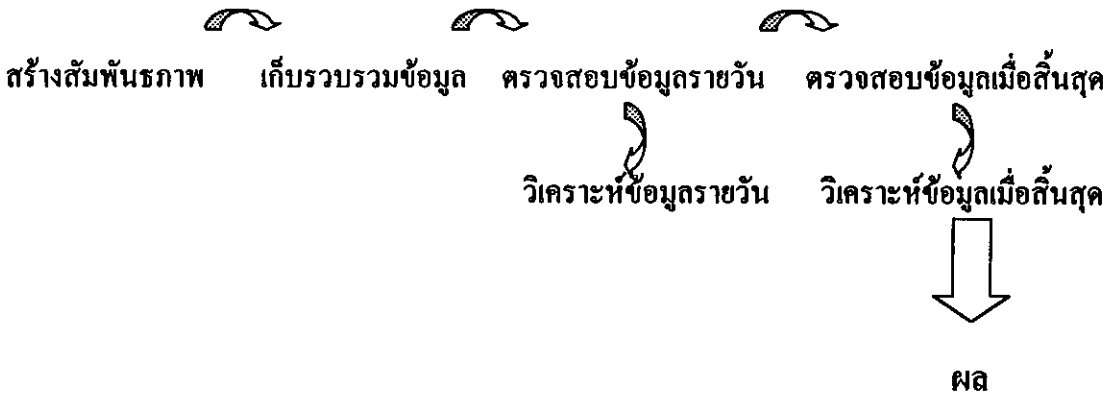
4. นำข้อความที่ให้ความหมายในทำนองเดียวกัน มาจัดแบ่งเป็นหัวข้อหลัก (theme) โดยมีการรวบรวมจากกลุ่มย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อมาเป็นความหมายโดยรวม ทำให้มีความชัดเจนในข้อมูลว่าได้ประเด็นไหน และยังขาดประเด็นไหนที่ต้องไปหาความหมายต่อไป

5. นำหัวข้อที่เชื่อมโยงกันแต่ละหัวข้อมาขยายความ เพื่อจะอธิบาย และหาความหมายของการสร้างสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพ วิถีไทย พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ และสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมสร้างสุขภาพที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างครอบคลุม

6. สรุปทั้งหมดจากหัวข้อต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ได้ ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความตรงของข้อมูลครั้งสุดท้าย โดยการอ่านหัวข้อที่ผู้วิจัยได้ให้ความหมายไว้ ให้ผู้ให้ข้อมูลฟังเพื่อหาข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มเติม และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามประสบการณ์

7. นำหัวข้อ (Theme) ที่ผ่านการตรวจสอบครั้งสุดท้ายมาสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ และสาเหตุที่มีผลต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และปรากฏการณ์ภายใต้การศึกษาคั้งนี้

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาค้นหาความหมายพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามกลุ่มวัฒนธรรม และเหตุผล ปัญหาในการสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุ และวิธีแก้ไขตามประสบการณ์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งคำแนะนำในการสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีไทยของผู้สูงอายุให้กับคนรุ่นหลังโดยมีกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จำแนกตามวัฒนธรรม ซึ่งมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่แตกต่างกันไป ในขั้นตอนการวิจัยมีการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลก่อน โดยผู้วิจัยแนะนำตัวเอง และอธิบายการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ และคำนึงถึงจรรยาบรรณการวิจัยตลอดกระบวนการวิจัย

จรรยาบรรณนักวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จรรยาบรรณนักวิจัยเป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่จะต้องกล่าวถึง เพราะการวิจัยคุณภาพนั้น ตัวผู้วิจัย เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญที่สุด ขั้นแรกผู้วิจัยจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลในปรากฏการณ์ที่ศึกษาว่ายินดีให้เข้าไปคลุกคลีใกล้ชิดได้ ต้องมีการสร้างสัมพันธภาพก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเข้าไป ผู้วิจัยต้องแสดงตน หรือประกาศตนว่าเป็นใคร เข้ามาด้วยปรากฏการณ์นี้ด้วยจุดประสงค์อะไร เก็บข้อมูลไปทำอะไร เพื่ออะไร รวมทั้งต้องมีการยินยอมเข้าร่วมในการทำวิจัยของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจเป็นการยินยอมด้วยวาจา หรือลงนามในใบยินยอมพิทักษ์สิทธิ์ก็ได้ว่าจะนำข้อมูลไปเสนออย่างไร ไม่ให้กระทบต่อผู้ให้ข้อมูล หากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินดีจะให้ทำวิจัย ผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าจะทำวิจัยต่อไป หรือไม่ ผู้วิจัยต้องวางตัวเป็นกลางในความขัดแย้ง แม้ว่าจะเห็นฝ่ายใดมีเหตุผลดีกว่าก็ตาม การเขียนรายงานเพื่อนำเสนอ ก็ต้องยึดหลักจรรยาบรรณ ต้องระมัดระวังข้อมูลว่าจะไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเดือดร้อน ข้อมูลที่ได้ต้องเก็บเป็นความลับ เช่น ผู้วิจัยควรจะใช้นามสมมติในการนำเสนอ หรือเขียนรายงาน